

19.10.2022

Sivistysvaliokunta
siv@eduskunta.fi

VNS 8/2022 vp Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko

AMKE ry:n lausunto valtioneuvoston huoltovarmuusselontekoon

Taustaa

Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko eduskunnalle annetaan ensimmäistä kertaa. Selonteossa määritellään keskeiset tavoitteet huoltovarmuuden kehittämiseksi vuoteen 2030 mennessä.

Huoltovarmuuden strateginen tavoite on turvata väestön, talouselämän ja maanpuolustuksen välttämättömimmät perustarpeet.

Huoltovarmuuden turvaamisesta annetun lain (1390/1992) mukaan tarkoituksena on poikkeusolojen ja niihin verrattavissa olevien vakavien häiriöiden varalta turvata väestön toimeentulon, maan talouselämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömät taloudelliset toiminnot ja niihin liittyvät tekniset järjestelmät (huoltovarmuus). Huoltovarmuuden turvaamiseksi kaikissa oloissa on luotava ja ylläpidettävä riittävä valmius hyödykkeiden tuottamiseksi sekä tuotannon, jakelun, kulutuksen ja ulkomaankaupan ohjaamiseksi.

Huoltovarmuustoimenpiteet kattavat kriittisen infrastruktuurin suojaamisen, kuten logistiset verkostot, kriittisen tuotannon, rakentaminen ja kunnossapito, elintarvikehuolto, sosiaali- ja terveyshuolto ja sotilaallista maanpuolustusta tukevan kansallisen osaamisohjan.

Riittävä huoltovarmuus kattaa tiiviin yhteistyön julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin välillä, selkeät sektorikohtaiset vastuut, järjestelmällisen skenaariotyön, ennakoinnin ja tilannekuvatyöskentelyn, modernin materiaalisen varautumisen, oikein mitoitettut ja joustavasti käytettävissä olevat resurssit nopean reagoinnin mahdollistamiseksi kriisitilanteissa sekä osallistumisen aktiivisesti koko ajan tiivistyvään kansainväliseen huoltovarmuusyhteistyöhön.

AMKEN huomioita huoltovarmuusselontekoon

Suomessa huoltovarmuutta on kehitetty pitkäjänteisesti. Koronaepidemia haastoi huoltovarmuuden toimivuuden. Suomi pystyi reagoimaan pandemiaan, mutta samalla huoltovarmuudessa todettiin hallinnollisia ja toiminallisia kehittämistarpeita. Esimerkiksi Ukrainan sota, kasvaneet kyberturvallisuushat sekä ilmastonmuutos haastavat huoltovarmuutta. Valtioneuvoston huoltovarmuusselonteko tarjoaa huoltovarmuuden kehittämiseksi hyvän strategisen perustan.

Huoltovarmuusselonteossa todetaan:

Kukin ministeriö vastaa huoltovarmuudesta ja sen kehittämisestä omalla hallinnonalallaan valtioneuvoston työnjaon mukaisesti.

Ammatillisella koulutuksella on paljon annettavaa huoltovarmuuden turvaamisessa. Ammatillisen koulutuksen resursseja ja osaamista ei ole kuitenkaan kartoitettu huoltovarmuuden näkökulmasta.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjien verkosto kattaa koko Suomen. Tilat, laitteet ja osaaminen ovat helposti hyödynnettävissä erilaisissa huoltovarmuutta vaativissa tilanteissa. Näistä esimerkkeinä ovat terveydenhoito, kuljetus- ja logistiikka, rakentaminen ja ruokahuolto.

AMKE esittää, että osana huoltovarmuuden turvaamista opetus- ja kulttuuriministeriö sekä puolustusministeriö kartoittavat ammatillisen koulutuksen huoltovarmuutta turvaavat resurssit sekä tekevät suunnitelman niiden käytöstä yhdessä ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa.

Huoltovarmuusselonteossa todetaan:

Suomen huoltovarmuus ja kriisivalmius edellyttävät panostamista koulutukseen. Taloudellisten resurssien varmistamisen lisäksi on määriteltävä, mitkä ovat huoltovarmuuden kannalta kriittiset osaamisen tarpeet ja miten tarpeisiin pystytään vastaamaan osaavan työvoiman saatavuuden ennakkoinnilla sekä koulutus- ja työvoimapolitiittisilla toimenpiteillä. Huoltovarmuuden kannalta kriittiset koulutuskokonaisuudet on säilytettävä korkeakoulujen ja toisen asteen opinto-ohjelmissa.

Ammatillisen koulutuksen järjestäjät tekevät yhteistyötä puolustusvoimien kanssa esim. kuljettajakoulutuksessa. Ammatillinen koulutus on kriittisessä asemassa monien huoltovarmuutta tukevien koulutusten toteuttamisessa. Tästä esimerkkinä ovat lentokonemekaanikot. Ammatillisen koulutuksen järjestäjien kanssa ei kuitenkaan käydä riittävästi keskustelua huoltovarmuuden kannalta kriittisestä osaamisesta.

AMKE esittää, että huoltovarmuuden näkökulmasta keskeisestä osaamista, jota ammatillinen koulutus tuottaa, tehdään selvitys. Selvityksen pohjalta päätetään esimerkiksi kriittisen osaamisen alueellisesta ja alakohtaisesta turvaamisesta. Työssä kannatta hyödyntää Huoltovarmuuskeskuksen toteuttamaa ”Kriittisen osaamisen hallinta” -selvitystyötä, jonka toteuttamisessa huomioitiin myös ammatillinen koulutus.

Muuttunut turvallisuusympäristö edellyttää jatkuvaa uhka-arviointia ja kokonaiskoordinaation parantamista sekä uhkien entistä parempaa tunnistamista ja torjumista. On tärkeää, että huoltovarmuutta koordinoivat viranomaiset käyvät säännöllistä vuoropuhelua ammatillisen koulutuksen järjestäjien johdon sekä oppilaitosturvallisuudesta vastaavan henkilöstön kanssa. Tämä pitäisi yllä kriisivalmiutta ja tukisi osaltaan valmiussuunnitelmien ajan tasalla pitämistä.

Lisäksi AMKE esittää, että ammatillisen koulutuksen johdolle ja oppilaitosturvallisuudesta vastaavalle henkilöstölle järjestetään huoltovarmuusosaamista ja -valmiuksia lisäävää yhteistoimintaa viranomaisten kanssa. AMKE on valmis toimimaan yhteysorganisaationa tällaisessa yhteistyössä.

Ammattiosaamisen kehittämissyhdistys AMKE ry

Veli-Matti Lamppu
toimitusjohtaja

Lisätiedot: veli-matti.lamppu@amke.fi, puh. 050 344 2554